

кування, позбавлення його можливості вільно ухвалювати рішення про подальші публікації і збирання конкретного матеріалу [2, с. 54]. Спосіб учинення злочину неминуче пов'язаний із залишенням злочинцем матеріальних та ідеальних слідів, як би він не прагнув їх приховати. Особливе значення нарівні із традиційними мають електронно-цифрові сліди злочину, особливостями яких є спеціальні слідоутворюючі і слідоприймаючі об'єкти, якими виступають технічні пристрої і програмні засоби зв'язку.

Звісно ж, криміналістична характеристика розглянутих злочинів як сутнісне знання про діяльність із підготовки, учинення і приховування є (поруч із технічними й організаційними засобами) інформаційним засобом формування самої криміналістичної методики даної групи злочинів.

Висновки. Отже, знання слідчим типової криміналістичної характеристики окремих видів злочинної діяльності дозволяє йому точно оцінити слідчу ситуацію, вису-

нути можливі версії, правильно спланувати і провести досудове розслідування. Криміналістична характеристика є інформаційною моделлю розслідуваної події. Дана інформаційна модель учинення злочину як система охоплює багатомірність різних ознак у комплексі системують елементів.

Криміналістична характеристика злочинів, учинених стосовно журналістів у зв'язку з їхньої законною професійною діяльністю, є типізованою системою криміналістично значущих обставин, що характеризують спосіб, механізм, обстановку скоєння злочинів, особливості слідоутворення і локалізацію слідів, відомості про особу потерпілого, зумовлених сферою його професійної діяльності, особистості злочинця і мотивації його поведінки в ситуаціях підготовки, учинення та приховування злочину, що перебувають у кореляційних зв'язках між собою, ураховуються в методиці розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безпала Я. Кримінальна відповідальність за перешкоджання законній професійній діяльності журналістів : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2014. 210 с.
2. Бершов Г. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність судових органів : монографія. Харків : Ніка Нова, 2014. 228 с.
3. Гузар Л. Журналістика – це спосіб життя. *Українська правда*. 05.06.2015 р. URL: www.pravda.com.ua/columns/2015/06/5/7070339.
4. Дагель П. Субъективная сторона преступления и ее установление. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1974. С. 184.
5. Журналістика. URL: uk.m.wikipedia.org/wiki/Журналістика.
6. Нацполіція за 4 місяці 2019 р. розпочала 63 кримінальні провадження за злочинами у сфері діяльності журналістів. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/20384_Nacpoliciya_za_4_misyaci_2019_r_rozpochala_63_kriminalni_provadzhennya_za_zlochynami_u_sferi_diyalnosti_zhurnalistiv.htm.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-19>.
8. Тарарухин С. Установление мотива и квалификация преступления. Киев : Вища школа, 1977. С. 30.
9. Хроніка свободи слова за 2014 рік. *Інститут масової інформації*. URL: <http://imi.org.ua/barametr/49402-hronika-svobodi-slova-2014.html>.

УДК 343.126

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО В РАЗІ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ ЯК ЗАХОДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

THE ENSURING RIGHTS AND LAWFUL INTERESTS OF THE SUSPECTED AND ACCUSED DURING USE THE REMOVAL FROM OFFICE AS A MEASURE OF PROVIDING CRIMINAL PROCEEDINGS

Туманяніц А.Р.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального процесу

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Досліджується стан забезпечення прав та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого під час застосування відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження. Проаналізовано вітчизняну правозастосовну практику, з'ясовано недоліки нормативного врегулювання правового статусу особи, що можуть перешкоджати реалізації її конституційних прав. Виокремлені процесуальні гарантії забезпечення прав та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого під час застосування відсторонення від посади. Установлено коло обставин, які входять до локального предмета доказування під час вирішення питання про застосування або незастосування відсторонення від посади. Звернено увагу на обставини, які необхідно враховувати під час вирішення питання про застосування відсторонення від посади.

Системний аналіз відповідних нормативних положень дозволив констатувати, що розглядуваний у межах інституту заходів забезпечення кримінального провадження такий їх різновид, як відсторонення від посади, має міжгалузеве значення, зумовлено необхідністю створення правових гарантій захисту прав особи, її соціального статусу та важливості професійної діяльності. Запровадження саме судової процедури в разі обмеження будь-яких прав людини забезпечує дію принципу правової визначеності та виключає можливість ухвалення непередбачуваних для суб'єкта права на судовий захист рішень та свавільного обмеження його прав і свобод.

Окрему увагу приділено проблемам відсторонення від посади категорії посадових осіб, що призначаються Президентом України. Ураховуючи міжнародний досвід, запропоновано процесуальний порядок відсторонення від посади посадових осіб, що призначаються Президентом України.

Звернено увагу на інші проблемні аспекти застосування відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження, що дозволило зробити висновок про актуальність порушеної проблематики та необхідність належного наукового супроводу з наступним розробленням пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: відсторонення від посади, заходи забезпечення кримінального провадження, кримінальне провадження, права та законні інтереси, правозастосовна практика.

The article deals with the issues of condition of ensuring the rights and lawful interests of the suspected and accused during use the removal from office as a measure of providing criminal proceedings. The domestic law practice is analyzed, disadvantages of normative regulation of the legal status of person which may hinder the realization of constitutional rights is clarified. The author sets out the procedural guarantees of rights and legal interests of the suspect and the defendant during use the removal from office. The range of circumstances surrounding the local subject of proof in the decision on the application or non-application of removal from office is established. The article focuses on the circumstances that must be considered when deciding on the use of removal from office.

System analysis of the relevant normative provisions allowed to state that the removal from offices considered with in the framework of the institute measures of providing criminal proceedings has a cross-sectoral significance, which is conditioned by the necessity of creating legal safeguards for the protection of the rights of the individual, his social status and the importance of professional activity. The introduction of a judicial procedure in case of limitation of any human rights provides the principle of legal certainty also excludes the possibility of making decisions unforeseeable for the subject of the right to judicial protection and arbitrary restriction of his rights and freedoms.

Special attention is paid to the problems of use the removal from office to categories of officials appointed by the President of Ukraine. Given the international experience, the author proposes procedural order of removal from office of officials appointed by the President of Ukraine.

The article focuses on other problematic aspects of the application of removal from the office as a measure of providing criminal proceedings. This made it possible to conclude on the relevance of the affected issues and the need for proper scientific support for the following development proposals to improve existing criminal procedural legislation.

Key words: removal from office, measure of providing criminal proceedings, criminal proceedings, rights and legal interests, law enforcement practice.

Постановка проблеми. Одним із кримінальних процесуальних інститутів, що зазнав докорінних змін з ухваленням Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. (далі – КПК), є відсторонення від посади.

Стан опрацювання. Питання, пов'язані із застосуванням такого заходу забезпечення кримінального провадження, як відсторонення від посади, досліджувалися Р.І. Благуюто, Ю.М. Дьомінім, В.А. Завтуром, В.С. Зеленським, В.Т. Нормом, О.Ю. Татаровим, Л.Д. Удаловою, В.І. Фаринником та іншими вченими.

Незважаючи на наявність багатьох наукових досліджень із цієї проблематики, її не можна вважати вичерпаною, урахуовуючи практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ або Суд) та вітчизняну слідчу і судову практику.

Метою статті є виокремлення процесуальних гарантій забезпечення прав та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого за застосування відсторонення від посади, виявлення недоліків у чинному законодавстві, що можуть призвести до порушення прав та законних інтересів особи у кримінальному провадженні.

Вклад основного матеріалу. Відсторонення від посади – це захід забезпечення кримінального провадження, який обмежує конституційне право особи на працю, передбачене ст. 43 Конституції України. У зв'язку із цим цілком виправданою є нормативна модель правового регулювання порядку його застосування.

Сутність відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження полягає в тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку з метою припинення кримінального правопорушення, припинення чи запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі чи документи, що мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином [4, с. 217].

Системний аналіз гл. 14 КПК дозволяє зробити висновок, що локальний предмет доказування під час вирішення питання про застосування або незастосування відсторонення від посади включає коло обставин, які в сукупності визначають матеріально-правову, процесуальну та кримінологічну підстави для його застосування. Так, прокурор у судовому засіданні повинен довести: (1) фактичні дані, що свідчать про обґрунтованість підозри, обвинувачення службової особи у вчиненні кримінального правопорушення відповідного ступеня тяжкості; (2) фактичні дані, що зумовлюють потребу застосування саме цього заходу забезпечення кримінального провадження, тобто виправдовують саме такий ступінь втручання у права і свободи особи. Наприклад, ухвалою Солом'янського районного

суду м. Києва від 27 лютого 2018 р. відмовлено в задоволенні клопотання про відсторонення від посади, оскільки на думку суду, якщо орган досудового розслідування протягом тривалого часу не звертається із клопотанням про відсторонення, а підозрюваний не вчиняв «компрометуючих» дій, то очевидно відсутня потреба у відстороненні [14]; (3) можливість виконання завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням. Наприклад, в ухвалі слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 11 квітня 2017 р. зазначено: «У той же час, оскільки негативні наслідки відсторонення від посади ОСОБА_2, який підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України, не перевищують необхідність та можливість досягнення завдань у даному кримінальному провадженні, й беручи до уваги вищевикладене та враховуючи, що ОСОБА_2 вчинив злочин, який не мав би змоги вчинити, перебуваючи поза займаною посадою, слідчий суддя вважає за необхідне клопотання задовольнити та відсторонити ОСОБА_2 від займаної посади строком до 21 квітня 2017 р.» [12]; (4) що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення; (5) що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. Наприклад, ухвалою слідчого судді Придніпровського районного суду м. Черкаси від 21 березня 2016 р. відмовлено у відстороненні від посади ОСОБА_1, підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 125 КК України, оскільки у клопотанні, з яким звернулися слідчий та прокурор до суду, крім посилання на те, що підозрюваний є працівником правоохоронного органу, обставин, що його перебування на посаді сприяло вчиненню кримінального правопорушення не наведено, також не наведено й обставин, які дають підстави вважати, що підозрюваний, перебуваючи на посаді, може якось знищити документи, які мають значення у справі, а також незаконним чином впливати на свідків та потерпілу [11]; (6) відсутність (наявність) негативних наслідків відсторонення від посади. Зокрема, зупинення або припинення господарської діяльності, втрата працівника, який виконував унікальні функції, тощо. Наприклад, ухвалою слідчого судді Бабушкінського районного суду м. Дніпра від 1 вересня 2015 р. відмовлено в задоволенні клопотання про відсторонення підозрюваного від посади особи приватного права, урахуовуючи, що підозрюваний є одноосібним власником та керівником підприємства протягом тривалого часу, тому необхідно враховувати ті негативні наслідки, які може зумовити для інших осіб, що працюють у товаристві, відсторонення його від посади директора товариства [10].

Слідчий суддя, суд під час постановлення ухвали про застосування відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження також має враховувати наявність на утриманні підозрюваного, обвинуваченого неповнолітніх дітей. Проілюструємо наведену тезу прикладами із судової практики. Так, ухвалою Красногвардійського районного суду м. Дніпра від 1 серпня 2018 р. відмовлено в задоволенні клопотання про відсторонення підозрюваного від посади начальника пункту технічного обслуговування вагонів ст. Горяїново структурного підрозділу «Вагонне депо Кам'янське» регіональної філії «Придніпровська залізниця» Публічного акціонерного товариства «Укрзалізниця», оскільки слідчим суддею була, крім іншого, врахована особистість підозрюваного, який має хронічне захворювання – цукровий діабет 1 типу, має на утриманні малолітню дитину, дружину, яка має онкологічне захворювання, а робота на займаній посаді є єдиним джерелом доходу останнього [15]. В іншому випадку наявність на утриманні підозрюваного дитини стала підставою для відсторонення його від посади на один місяць, а не на два місяці [16].

Відсторонення від посади може бути застосовано у кримінальному провадженні щодо злочинів середнього тяжкості, тяжких і особливо тяжких злочинів. Незалежно від тяжкості злочину цей захід може бути застосовано щодо особи, яка є службовою особою правоохоронного органу. Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» до правоохоронних органів віднесені: органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції (ст. 2). Крім того, легальна дефініція службової особи міститься в п. 1 примітки до ст. 364 КК, а саме – це особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Контекстно наголосимо, що згідно із правовою позицією Конституційного Суду України, висловленою в рішенні від 18 квітня 2012 р. № 10-рп2012 у справі щодо застосування кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу», поняття «працівник правоохоронного органу» не поширюється на працівника органу державної виконавчої служби [5].

У спеціальній літературі висловлюється думка, що розглядуваний захід може бути застосований, якщо до підозрюваного, обвинуваченого не обрано запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту або тримання під вартою [1, с. 234; 3, с. 148]. Загалом поділяючи раціональність наведеної позиції, беручи до уваги, що обрання ізоляційних запобіжних заходів зазвичай «автоматично» унеможлиблює виконання підозрюваним, обвинуваченим трудових обов'язків, усе ж уважаємо за необхідне звернути увагу на те, що за наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений, який перебуває під цілодобовим домашнім арештом або тримається під вартою, продо-

вжує, наприклад, номінально керувати підприємством або використовує своє службове становище для продовження злочинної діяльності або перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином, застосування відсторонення від посади одночасно із цими запобіжними заходами варто визнати доцільним. У цьому аспекті варто розглянути приклади із судової практики. Так, ухвалою Солом'янського районного суду м. Києва від 27 лютого 2018 р. відмовлено в задоволенні клопотання про відсторонення від посади Одеського міського голови, підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 191 КК України, враховуючи, що «правова підстава для відсторонення підозрюваного від посади з метою усунення ризику незаконного впливу на свідків та інших учасників кримінального провадження була забезпечена ухвалою про обрання запобіжного заходу та покладанням на підозрюваного відповідного обов'язку не спілкуватися зі свідками та іншими підозрюваними поза межами процесуальних дій у вказаному кримінальному провадженні, а тому, на даний час, ризик незаконного впливу на свідків та інших підозрюваних не може бути покладений в обґрунтування необхідності відсторонення підозрюваного від посади, оскільки він усунутий» [12]. В ухвалі Апеляційного суду м. Києва від 8 травня 2018 р. ухвалено рішення про задоволення скарги захисників, які діють в інтересах підозрюваної ОСОБА_2, скасування ухвали слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 4 квітня 2017 р. про відсторонення від посади начальника відділу податків і зборів з юридичних осіб ДПП у Деснянському районі ГУ ДФС у м. Києві та постановлення нової ухвали про відмову в задоволенні клопотання про відсторонення від посади останнього. В обґрунтування постановленого рішення зазначено, що ризики, на які посилається слідчий, можуть бути усунуті покладанням на підозрюваного обов'язків, передбачених у ст. 194 КПК, у межах запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту із заборонаю спілкуватися з визначеним колом осіб, а не шляхом відсторонення від займаної посади [13].

Як правильно зазначає В.І. Фаринник, вирішуючи питання про застосування відсторонення від посади, необхідно зважати на співмірність застосування відповідного заходу з можливими негативними наслідками для особи чи третіх осіб (невиконання договірних зобов'язань, залишення підприємства без керівника, невивплата заробітної плати, несплата податків тощо) [17, с. 174].

У світлі порушеної проблематики цікавою є ситуація, коли підозрюваний, обвинувачений на момент вирішення питання про відсторонення від посади перебуває у плановій відпустці. Так, в одному із кримінальних проваджень у судовому засіданні підозрюваний та його захисник заперечували проти задоволення відповідного клопотання, зокрема, посилаючись на те, що з 5 жовтня 2015 р. до 25 жовтня 2015 р. ОСОБА_2 була у плановій відпустці, а його посвідчення зберігається в його керівництва, свідок у справі допитаний, необхідні документи за місцем роботи слідчий уже вилучив. Задовольняючи клопотання, суд зазначив, що прокурором у судовому засіданні доведено наявність достатніх підстав вважати, що відсторонення від посади ОСОБА_2 необхідне для запобігання протиправній поведінці підозрюваного, який, перебуваючи на посаді, може незаконними засобами впливати на свідків, знищити чи підробити речі і документи. Перебування ОСОБА_2 у відпустці не зменшує вказаних ризиків [9]. Аналогічна позиція судів апеляційної інстанції [8]. Отже, цілком слушною є думка В.А. Завтура, що, незважаючи на те, що під час перебування у відпустці особа не здійснює професійної діяльності, вона фактично зберігає повноваження, передбачені її посадовою інструкцією, отже, і важелі впливу, може бути відкликана з відпустки, що не дає змоги вважати, що вона здатна підмінити відсторонення від посади [2, с. 58].

Правовою підставою застосування відсторонення від посади, за загальним правилом, є ухвала слідчого судді, суду. Винятком є випадки, передбачені: (а) ч. 3 ст. 154 КПК – питання про відсторонення від посади осіб, що призначаються Президентом України, вирішується Президентом України на підставі клопотання прокурора в порядку, установленому законодавством; (б) ч. 1 ст. 155–1 КПК – рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності ухвалюється Вищою радою правосуддя.

Згідно із ч. 1 ст. 155 КПК, із клопотанням про відсторонення особи від посади до слідчого судді, суду має право звернутися прокурор, слідчий за погодженням із прокурором. Водночас диференційований порядок передбачений у випадках відсторонення від посади: директора Національного антикорупційного бюро України, осіб, що призначаються Президентом України, члена Національного агентства з питань запобігання корупції, судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності, яке здійснюється на підставі вмотивованого клопотання: Генерального прокурора (ч. 3 ст. 154 КПК), виключно прокурора (ч. 1 ст. 155 КПК), Генерального прокурора або його заступника (ч. 1 ст. 155 КПК), Генерального прокурора або його заступника (ч. 1 ст. 155–1 КПК) відповідно.

У цьому контексті звернемо увагу на те, що згідно із ч. 5 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції», особа, якій повідомлено про підозру у вчиненні нею злочину у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом.

Системний аналіз наведених вище нормативних положень дозволяє констатувати, що розглядуваний у межах інституту заходів забезпечення кримінального провадження такий їх різновид, як відсторонення від посади, має міжгалузеве значення, яке зумовлено необхідністю створення правових гарантій захисту прав особи, його соціального статусу та важливості професійної діяльності. Запровадження саме судової процедури в разі обмеження будь-яких прав людини забезпечує дію принципу правової визначеності й унеможливає ухвалення непередбачуваних для суб'єкта права на судовий захист рішень і свавільне обмеження його прав і свобод.

Отже, проблемним видається порядок відсторонення від посади осіб, що призначаються Президентом України. Виходячи з положень ч. 3 ст. 154 КПК, законодавець виокремлює нового суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин, а саме Президента України. Перелік осіб, які призначаються на посаду Президентом України, закріплений у ст. 106 Конституції України (серед них глави дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях, Генеральний прокурор, половина складу Ради Національного банку

України, половина складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, вище командування Збройних сил України, інших військових формувань, третина складу Конституційного Суду України), а також законами України «Про центральні органи виконавчої влади» та «Про місцеві державні адміністрації». Проте зазначимо, що КПК не передбачає механізму ухвалення відповідного рішення. Зокрема, не визначено: а) процесуальний документ, у якому Президент України втілює відповідне рішення (як показує аналіз практики, це розпорядження Президента України [7]), однак треба наголосити на тому, що КПК такого процесуального акта не передбачає; б) який саме прокурор має право звернутися до Президента України з відповідним клопотанням: процесуальний керівник або Генеральний прокурор; в) процесуальний порядок ухвалення такого рішення, зокрема строк, порядок продовження, скасування тощо; г) можливість оскарження відповідного рішення.

Уважаємо, ураховуючи, серед іншого, міжнародний досвід, що рішення про відсторонення від посади повинно постановлятися виключно слідчим суддею (як варіант, враховуючи особливий статус цієї категорії посадових осіб, це може бути слідчий суддя апеляційного суду), судом на підставі клопотання Генерального прокурора за згодою Президента України. За всієї поважності посади Президента України як глави держави, вона не може підняти судову владу.

У рішенні ЄСПЛ у справі «Класс та інші проти Німеччини» від 6 вересня 1978 р. зазначено, що принцип верховенства права виходить, зокрема, з того, що втручання органів виконавчої влади у права окремих осіб повинно перебувати під ефективним контролем, який має забезпечуватися судовою системою, у будь-якому разі як останньою інстанцією, судовий контроль надає найкращі гарантії незалежності, неупередженості і належної процедури [6].

Не менш проблематичним уявляється і порядок відсторонення від посади судді Конституційного Суду України, призначеного за квотою Верховної Ради України та з'їзду суддів України (ч. 2 ст. 9 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Неврегульовано залишається процедура відсторонення від посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, адже омбудсмен призначається на посаду і звільняється з посади Верховною Радою України таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів (ст. 5 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»).

Висновок. Звичайно, обсяг цієї роботи не дозволяє виокремити всі проблемні аспекти застосування відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження, проте актуалізує питання про необхідність належного наукового супроводу з наступним розробленням пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дьомін Ю.М. Відсторонення від посади як один із заходів забезпечення кримінального провадження. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 232–237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2013_1_42.
2. Завтур В.А. Особливості доказування при розгляді та вирішенні слідчим суддею та судом клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 251 с.
3. Калиновский К.Б., Смирнов А.В. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный / под общ. ред. А.В. Смирнова. 2-е изд., доп. и перераб. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 848 с.
4. Кримінальний процес: підручник / за заг. ред. О.В. Капліної, О.Г. Шило. Харків: Право, 2018. 584 с.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Кузьменка Віталія Борисовича щодо офіційного тлумачення положення частини третьої ст. 364 Кримінального кодексу України (справа щодо застосування кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу» до працівника державної виконавчої служби) від 18 квітня 2012 р. № 10-рп/2012. Справа № 1–13/2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-12>.
6. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Класс та інші проти Німеччини» від 6 вересня 1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_093.
7. Про відсторонення С. Табалюка від посади голови Володарської районної державної адміністрації Київської області: розпорядження Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192/2017-рп>; Про відсторонення В. Грекова від посади голови Кілійської районної державної адміністрації Одеської області: розпорядження Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1052017-рп-21874>; Про відсторонення В. Вакуленка від посади голови Глобинської районної державної адміністрації Полтавської області: розпорядження Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/201/2016-рпю>.

8. Ухвала Апеляційного суду Харківської області від 26 червня 2014 р. у справі № 643/8458/13-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44540892>.
9. Ухвала Жовтневого районного суду м. Маріуполя від 6 жовтня 2015 р. у справі № 263/12008/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/51998681ю>.
10. Ухвала Бабушкінського районного суду м. Дніпра від 1 вересня 2015 р. у справі № 200/18070/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/49527403>.
11. Ухвала Придніпровського районного суду м. Черкаси від 21 березня 2016 р. у справі № 711/2242/16-к). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56732322>.
12. Ухвала Печерського районного суду від 11 квітня 2017 р. у справі № 757/20709/17-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66130318>.
13. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 8 травня 2018 р. у справі № 11-сс/796/2199/2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73900453>.
14. Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 27 лютого 2018 р. у справі № 760/4631/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72558876>.
15. Ухвала Красногвардійського районного суду м. Дніпра від 1 серпня 2018 р. у справі № 204/5536/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75610828>.
16. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 12 вересня 2018 р. у справі № 761/34445/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76466939>.
17. Фаринник В.І. Теоретичні, правові та праксеологічні проблеми застосування заходів забезпечення кримінального провадження в кримінальному процесі України : дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2018. 565 с.

УДК 343.147

ПОРЯДОК ОГЛЯДУ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

PHYSICAL EVIDENCE EXAMINATION PROCEDURE DURING THE TRIAL IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Фігурський В.М.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка

Тимошук В.С.,

аспірант кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті розглядається порядок проведення одного з різновидів судового огляду у кримінальному провадженні – огляду речових доказів. На підставі аналізу відповідних норм КПК України, вивчення судової практики, критичної оцінки позицій дослідників автори подають своє бачення питань, що входять до предмету дослідження. Так, ними обґрунтовано позицію, що речові докази можуть оглядатися під час судового розгляду як за ініціативою суду, так і за клопотаннями учасників судового провадження. Наведено додаткові аргументи стосовно того, що судовий огляд речових доказів, що знаходяться поза приміщенням суду, відбувається за правилами, встановленими для проведення огляду на місці. Доведено, що судовий огляд документів з ознаками речовими доказами, належить здійснювати у порядку, визначеному ст. 357 КПК України. Обґрунтовано висновок, що назва ст. 357 КПК України «Дослідження речових доказів» є значно ширшою, ніж її зміст, оскільки редакція цієї статті містить правове регулювання тільки першого з наведених способів дослідження речових доказів. Тому назву ст. 357 КПК України виправдано відкоригувати, відобразивши в ній основний спосіб дослідження речових доказів, та найменувати її «Огляд речових доказів». Підтверджено, що речові докази мають знаходитися в будівлі, в якій відбувається судове засідання (крім випадків неможливості доставки їх у приміщення суду та необхідності додержання особливих умов зберігання речових доказів). Аргументовано, що судовий огляд речових доказів не може бути замінений оголошенням протоколів, складених за результатами проведення відповідних слідчих (розшукових) дій, в яких пояснене походження та здійснений опис цих джерел доказів. Суд не вправі оголосити такий протокол і тоді, коли речовий доказ не можна доставити в судове засідання. У такому разі належить провести виїзне судове засідання з метою огляду цього речового доказу. І лише у випадку неможливості судового огляду речових доказів через їх втрату чи зіпсування внаслідок неналежного порядку зберігання допускається оголошення протоколу, в якому міститься поява та опис цих речових доказів, а також демонстрація фото- або відеоматеріалу огляду таких об'єктів у стадії досудового розслідування.

Ключові слова: судовий огляд, речові докази, виїзне судове засідання, суд, учасники судового провадження.

The article deals with the procedure for conducting one of the varieties of judicial inspection in a criminal proceedings – a physical evidence examination. Based on the analysis of the relevant norms of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the study of law enforcement practice, the critical assessment of the positions of researchers, the authors present their views on the issues that are part of the subject of research. Thus, they substantiate the position that physical evidence may be examined during the trial, both at the initiative of the court and at the request of the participants in the proceedings. Additional arguments are provided that physical evidence examination outside the courtroom takes place in accordance with the rules established for on-site inspections. It is proved that a document inspection with signs of evidence is to be carried out in accordance with the procedure stipulated in art. 357 Criminal Procedure Code of Ukraine. It is substantiated that the title of Art. 357 Criminal Procedure Code of Ukraine "Investigation of material evidence" is much broader than its content, since the wording of this article contains the legal regulation of only the first of the following methods of studying material evidence. Therefore the name of art. 357 of the Criminal Procedure Code of Ukraine is justified to correct, reflecting in it the basic way of studying material evidence, and to name it "Review of material evidence". It is confirmed that material evidence must be kept in the building where the court session is held (except in cases when it is impossible to deliver them to court premises and the necessity to observe special conditions for the storage of material evidence). It is argued that judicial review of material evidence can not be replaced by the announcement of protocols drawn up on the basis of the results of conducting relevant investiga-